

*Красовський Р.В., студент 2 курсу магістратури
Курбет Т.В., науковий керівник, к.с.-г.н., доцент кафедри екології
Житомирського державного технологічного університету
м. Житомир, вул. Чуднівська, 103, Україна
krasovskayarus@meta.ua*

НАСЛІДКИ ВІДСУТНОСТІ ЛІСОГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗОНІ ВІДЧУЖЕННЯ

Аварія на Чорнобильській АЕС радикально змінила радіаційну обстановку на значних площах колишнього Радянського Союзу, а також багатьох держав Європи, залишила свій «слід» практично на всіх континентах земної кулі. Значна тривалість викиду радіоактивних речовин з реактора в період аварії, а також мінливість метеорологічних умов під час найбільш активних викидів призвели до формування складної мозаїки забруднення радіонуклідами великих територій, особливо лісів Житомирської області.

Уже в перше десятиліття після аварії на ЧАЕС виявився опосередкований вплив на ліси, викликаний припиненням господарської діяльності на інтенсивно забруднених радіонуклідами територіях. В першу чергу негативні наслідки проявилися в 30-кілометровій зоні ЧАЕС, де ведення лісового господарства і всі види лісокористування були заборонені повністю відразу ж після аварії. Відсутність догляду за лісом призвела до різкого погіршення санітарної обстановки в лісових масивах зони. Внаслідок природних процесів в насадженнях збільшилось накопичення відпаду, захаращеність. Відмерлі хвоя, дрібні гілки, кора, які повільно розкладаються, але є добрим горючим матеріалом, створили додаткову пожежну небезпеку. Внаслідок цього в 30-кілометровій зоні лісовими пожежами було охоплено близько 17 тис.га, в тому числі третина – верховими. Пожежі призвели до згорання підстилки, опіку кори стовбурів сосни до висоти 1,5-3 м і вище, і, як наслідок, - до прискорення руйнування деревостанів. Лісистість зони зменшилася на 12%, створилися більш сприятливі умови для розвитку шкідників і хвороб лісу.

Дані моніторингу лісів зони відчуження свідчать про те, що велика частина їх площі характеризується незадовільним станом: 56% насаджень мають пошкодження, в т.ч. 2% - сильного ступеня (втрачено 61-90% листя або хвої), 20% - середнього (25-60%) і 34% - слабого (10-25%). Питома вага пошкоджених дерев (2-4 класи дефоліації) становить в середньому 22%, умовно пошкоджених (1 клас) – 34%. Для переважаючих в зоні відчуження соснових насаджень ці показники 25 і 40% відповідно, для листяних – 11-31%. Найгіршим показником дефоліації крон відрізняються середньовікові 40-60-річні насадження. У соснових деревостанах зони відчуження встановлено інтенсивне накопичення сухоостою, кількість якого в окремих насадженнях досягає 9-46% за кількістю стовбурів і 1-15% - за їх запасом.

Враховуючи результати досліджень попередніх років, які показали, що позитивний вплив заходів по формуванню насаджень є найбільш ефективними в першу чергу в молодяках і середньовікових деревостанах, починаючи з 1999 р. вивчення стану насаджень на забруднених радіонуклідами територіях велося переважно в соснових культурах цих вікових груп. За результатами досліджень було встановлено, що показники напруженості росту соснових деревостанів максимально зросли у тих лісових господарствах, де була припинена лісогосподарська діяльність. Наприклад у Кліщівському лісництві Народицького спецлісгоспу, вся територія якого знаходиться в зоні безумовного відселення, середній показник напруженості росту деревостанів на пробних площах збільшився з 88 в 1994 р. до 103 в 1999 р., або на 17%. В Лугинському лісництві (ДП «Лугинське ЛГ»), де за діючими положеннями на частині території може вестися лісове господарство, цей показник збільшився з 86 в 1997 р. до 98 в 1999 р., або на 14%. У незабруднених радіонуклідами соснових культурах Чоповичського лісництва (ДП «Малинське ЛГ») середній показник напруженості росту деревостанів, навпаки, знизився з 106 в 1997 р. до 100 в 1999 р.

Звертають на себе увагу дуже високі темпи формування відпаду. У Кліщівському лісництві здорові дерева I категорії налічували від 11 до 32% загальної кількості, ослаблені II категорії - 10-25, дуже ослаблені III категорії - 14-39, а всихаючі і сухостійні IV-VI категорій - 23-58%. В Лугинському лісництві, де на частині площі проводився догляд, фактична кількість дерев кращого стану вище, а питома вага дерев IV-VI категорій склала 8-39%. У Чоповичському ж лісництві, де проводився регулярний догляд, сухостійних і відмираючих дерев не було зовсім або зустрічалися тільки окремі їх екземпляри.

Отже, в порівнянні з насадженнями лісогосподарських підприємств, територія яких істотно не забруднена радіонуклідами і де зберігається система інтенсивного проведення лісівничих заходів, в деревостанах, що знаходяться в зоні інтенсивного радіоактивного забруднення і де взагалі відсутня лісогосподарська діяльність, або вона обмежена, спостерігається значне погіршення санітарної обстановки в лісових масивах. Така ситуація потребує додаткових досліджень та проведення науково обґрунтованих заходів щодо поліпшення стану лісових масивів.